

Kitap Tanıtımı ve Tenkitler

Zygmunt Bauman, **Azınlığın Zenginliği Hepimizin Çıkarına mıdır?**, çev. H. Keser (Ayrıntı: İstanbul, 2014), 80 s.

“Eşitsizlik”, tabakalaşma sosyolojisinin mihenk taşıdır. Gerek makro ve gerekse de mikro açılardan ele alınsın toplum; gelir, servet, statü, itibar, prestij, soy, sop, vb. açılardan birbirlerinden alabilirdiğince farklı insanların ortak yaşama iradesiyle bir araya gelerek oluşturdukları bir bütündür. Toplum, sadece doğum ve ölüm karşısında eşit olan insanlardan oluşmaktadır. Diğer bir ifadeyle insanlar ancak farklılıklarıyla eşittirler. Pozitivizm de her şey büyüklüğüne göre değerlendirildiğinden; pozitivist düşüncenin bir uzantısı olarak tabakalaşma araştırmalarında da “adalet” değil de “eşitlik” olgusundan hareket edilmektedir. Çağımızın yaşayan en önemli post-modern kuramcılarında Zygmunt Bauman bu çalışmasında, klasik sosyoloji geleneğine bağlı kalarak küresel düzeyde her geçen gün daha da akut hale gelen eşitsizliği bazı ekonomik verilerden hareketle makro bir bakış açısıyla tasvir etmektedir. Bauman çalışmasında sırayla dört ana nokta üzerinde durmaktadır. Bunlardan ilk ikisi eşitsizliği sorgulamaya yönelik sorulardan oluşmaktadır.

“Günümüzde eşitsizlik ne düzeyde?” sorusunu Bauman, ekonomik verilerden hareketle şöyle tasvir etmektedir: Dünyadaki en zengin 1.000 kişinin toplam mal varlığı en fakir 2,5 milyar insanın yaklaşık olarak iki katıdır. En son yapılan araştırmalara göre dünya nüfusunun en zengin % 1’lik kesimi daha fakir olan % 50’nin neredeyse 2.000 katı kadar zengindir ve bu durum her geçen gün daha da kötüye giderek zenginle yoksul arasındaki makas hızla açılmaktadır. Mesela; 1998 yılı BM İnsani Gelişim Raporunun önsözünde

dünya nüfusunun % 20'si dünya çapında üretilen tüm mal ve hizmetlerin % 86'sını, en yoksul % 20 ise 1,3'ünü tükettiği belirtilirken bu oran günümüzde % 90'a % 1'dir (2014: 14-15). Bu veriler günümüz dünyasındaki eşitsizliği gayet iyi tasvir etseler de aslında eşitsizlik de kendi içinde bir eşitsizliği içermektedir.

Bauman esas olarak eşitsizliği daha yakından tanıyabilmek için zenginler içerisinde de en zengin %1'e ve hatta %0,1'e odaklanmamız gerektiğine işaret etmektedir. Çünkü bunu yapmamamız durumunda toplumda denge unsuru olarak kabul edilen orta tabakanın artık korumasız çalışanlar sınıfına dönüştüğünü göremeyeceğimizi belirtmektedir. Bauman, eşitsizliği ve bunun sınıfsal boyutunu bu şekilde belirttikten sonra eşitsizliğin bir kısır döngü halinde mekanik olarak kendi kendini üretir hale geldiğini belirtmektedir. İnsanlar sadece zengin oldukları için zenginleşmekte, fakirler de fakir oldukları için fakirleşmektedirler. Artık dışarıdan herhangi bir yardıma, desteğe, itme kuvvetine veya uyarıcıya gerek kalmadan insanlar, tarihte ilk defa sosyal eşitsizliği pek çok başarısız denemenin ardından kendi kendine devir-daim yapabilecek hale geldiklerine işaret etmektedir (2014: 16).

"Eşitsizliğe neden katlanıyoruz?" sorusuna ise Bauman (2014: 25), Daniel Dornig'e atıfla eşitsizliğin, eşitsizlik doktrinine olan inanç sayesinde ayakta kalabildiğinin altını çizmektedir. Yoksa insanlar yaşadığımız toplumun ideolojisinde büyük yanlışlıkların olabileceğini fark etseler hayretler içerisinde kalacaklardır. Ama eşitsizlik doktrini üzerinden bu çarpıklıklar gayet güzel bir şekilde gizlenmektedir. Mesela; Dornig eşitsizlik doktrinleri arasında şunları saymaktadır: 1) Elitizm faydalıdır. Çünkü tanım gereği sadece nispeten az sayıda kişinin sahip olduğu yetenekler geliştirilerek çoğunluğa fayda sağlanabilir. 2) Dışlama toplumun sağlığı için hem normal hem de gereklidir, hürs daha iyi bir yaşam için faydalıdır. 3) Ortaya çıkan umutsuzluk kaçınılmazdır ve bundan kurtulmak için yapılacak bir şey yoktur. Pedagojinin, eşitsizlik doktrinine payanda yapılarak bireylerin yeteneklerinin, becerilerinin ve kapasitelerinin doğal eşitsizliğine olan inanç, eğitim programı üzerinden desteklenerek kitleler sosyal eşitsizliği zihinsel olarak kabul edip içselleştirme ve doğallaştırma yönünde eğitilmektedir. İnanılan "şey" gerçek olan "şey"den daha önemlidir. İnsanlar bir şeyin doğru olduğuna inanırlarsa, onu doğru kılmak için eylemde bulunurlar. Toplumda, çoğunluğu iyiliğinin az sayıda üstün yetenekli insanın

kaderine endekslenmesine bağlı olarak oluşturulan inanç üzerinden eşitsizlik çok kolay bir şekilde doğallaştırılmaktadır.

Bu iki sorudan sonra Bauman üçüncü başlıkta; “Daha büyük yalanlara zemin hazırlayan bazı büyük yalanlar”ın neler olduğunu sıralamaktadır. Ona göre (2014: 31-32) günümüzde doğruluğundan şüphe edilmeyen, görünürde herkesin faydasına olan bazı yaygın varsayımları şöyle sıralamaktadır: (i) İnsanların bir arada yaşamasından kaynaklanan tüm sorunların üstesinden gelmenin ve bunları çözebilmenin tek yolu ekonomik büyümedir. (ii) Yeni tüketim nesnelerinin dolaşımını hızlandırmak insanı mutlu etmenin belki de tek, muhtemelen esas ve en etkili yoludur. (iii) İnsanların eşit olmaması doğaldır ve insan hayatındaki olasılıkları kaçınılmazlıklara göre düzenlemek hepimiz için faydalıdır. (iv) Rekabet hem sosyal adaletin hem de sosyal düzenin sağlanması için aynı anda gerekli ve yeterli koşuldur. Bauman bütün bu varsayımların kurgu olduğunu, her birinin kendi içerisinde ciddi tuzaklar içerdiğini ve bunlara şüpheyle yaklaşmamız gerektiğini belirtmektedir. Yaşadığımız dünyadaki mevcut eşitsizlikler aslında toplumda yaygın olarak doğru olduğu kabul edilen bu ve benzeri varsayımların doğal sonuçlarıdır. Bauman bu kısa ve özet mahiyetinde olan bu çalışmasında ekonomik büyüme, tüketim, sosyal eşitsizliğin doğallığı ya da doğallaştırılması, adaletin anahtarı olarak rekabet gibi alt başlıklar üzerinden daha büyük yalanlara zemin hazırlayan büyük yalanları deşifre etmektedir. Dolayısıyla burada eşitsizlikten ziyade eşitsizlikleri üreterek meşrulaştıran, daha büyük yalanlara zemin hazırlayan büyük yalanlar üzerinde durmamız gerektiğine vurgu yapmaktadır.

“Fiiliyata karşı kelimeler: Son sözler” başlıklı sonuç bölümünde ise Bauman, yukarıda belirtilen bütün durumları; dostluk, işbirliği, dayanışma, paylaşma, karşılıklı güven ve birbirini tanıma gibi insani değerlerin yerine yarışma ve rekabetin konulmasına bağlamaktadır. Hırsı kötülemede ve kimsenin hırsından kimseye fayda gelmeyeceğini belirtmektedir. İnsanlığın geleceğinden pek ümitvar olmamakla birlikte uzak bir ihtimal olarak şunu önermektedir: “... kişinin tüm dünya için kendine sorumluluk yüklemesi açıkçası mantıksız bir harekettir. Bununla birlikte kendi sonuçlarının sorumluluğunu da kapsayan sorumluluk yüklenme kararı, dünyanın mantığını cinayet ve intihar sonuçlarından kaynaklanan körlükten kurtarmak için son şanstır (2014: 74)”. Bireyi kendi vicdanıyla baş

başta bırakan, varoluşsal bir boyut içermeyen bu yaklaşımın eşitsizliklerin üstesinden gelinmesinde güçlü bir motivasyon sağlayacağı söylenemez. Aslında kendisi de bunun farkındadır. İlerleyen satırlarda şunu söylemektedir: “Öyle görünüyor ki, felaketleri anlayıp geldiklerini geriye dönüp bakarak, maalesef sadece geriye dönüp bakarak kabul etmek için mutlaka gerçekleştirmeleri gerekiyor. Tüyler ürperten bir düşünce varsa o da budur. Aksini ispat edebilir miyiz? Daha iyisini yaparak tekrar tekrar denemedikçe asla bilemeyeceğiz (2014: 75)”.

Bauman, bu kısa eserinde eşitsizliği gayet güzel bir şekilde tasvir etmiş olsa da bunun üstesinden nasıl gelineceği noktasında bir şey söylememektedir. Hırslı kötü olduğundan bahsetmekte ama tanrı düşüncesine ve ahlaka vurgu yapmamakta, sermayenin yüzergezer olmasının eşitsizliği katladığını belirtmektedir. Fakat buna karşı devlet(ler)i, hükümetleri göreve çağırmamakta, eğitim üzerinden eşitsizliklerin doğallaştırıldığını ifade etmektedir. Bununla birlikte eğitimin içeriğinin insanın doğal gelişimine uygun olarak nasıl düzenlenmesi gerektiği ve benzeri noktalarda diğer postmodernistler gibi herkesi kendi vicdanıyla baş başa bırakmaktadır. Bauman, ne yapacağımıza ancak olaylar gerçekleştikten sonra karar verebileceğimizi zikretmektedir. Bu hususu bir atasözüyle bağlayacak olursak; “dere, akmadan durulmaz”.

Musa ÖZTÜRK

(Yard. Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü)

Liliana Vana, **Yahudilik’de Kadın: Epistroposluk-Kadın Dua Grupları-Evlenme**, çev. M. Aydın (Nüve Kültür Merkezi: Konya, 2013), 168 s.

İçinde “kadın” kelimesi geçen her bir başlık, aslında bir büyük tartışmaya işaret eder: İnsanlığın, tıpkı erkekler gibi yarısını oluşturan kadınlar, neden “norm” ve “normal”den sapan istisnalar gibi muamele görürler? Neden “norm” ve “normal” olan, insanlığın diğer

MİLEL VE NİHAL

inanç, kültür ve mitoloji araştırmaları dergisi

Cilt/Volume: 11 Sayı/Number: 1 Ocak – Haziran / January – June 2014

ISSN: 1304-5482

Bu dergi uluslararası EBSCO HOST Research Databases veri indeksi ve TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanı tarafından taranmaktadır.

Sahibi / Owner

Milel ve Nihal Eğitim, Kültür ve Düşünce Platformu Derneği adına Şinasi Gündüz

Yazı İşleri Sorumlusu / Legal Representative

Yasin Aktay

Editör / Editor

Şinasi Gündüz

Editör Yrd. / Co-Editor

Cengiz Batuk

Hakan Olgun

Yayın Kurulu/ Editorial Board*

Alpaslan Açıkgeçenç, Ayaz Akkoyun, Yasin Aktay, Mahmut Aydın,
Cengiz Batuk, Şinasi Gündüz, İbrahim Kayan, Hakan Olgun, Necdet Subaşı,
Burhanettin Tatar

Danışma Kurulu/Advisory Board*

Baki Adam (Prof. Dr., AÜ); Mohd. Mumtaz Ali (Prof. International Islamic U. Malezya); Adnan Aslan (Prof.Dr., Süleyman Şah Ü.); Kemal Ataman (Doç.Dr., Uludağ Ü.); Mehmet Akif Aydın (Prof. Dr., Marmara Ü.); Yılmaz Can (Prof. Dr., OMÜ); Ahmet Çakır (Doç. Dr., OMÜ); Mehmet Çelik (Prof. Dr., Celal Bayar Ü.); Waleck S. Dalpour (Prof. University of Maine at Farmington); İsmail Engin (Dr., Berlin); Cemalettin Erdemci (Prof.Dr. YYÜ); Tahsin Görgün (Prof.Dr., 29 Mayıs Ü.); Ahmet Güç (Prof.Dr., Uludağ Ü.); Recep Gün (Doç. Dr., OMÜ); Ö. Faruk Harman (Prof.Dr., Mar.Ü.); Erica C.D. Hunter (Dr., Cambridge U.); Mehmet Katar (Prof. Dr., A.Ü.); Mahmut Kaya (Prof. Dr., İ.Ü.); Sadık Kılıç (Prof.Dr., Atatürk Ü.); Şevket Kotan (Y.Doç.Dr., İ.Ü.); İlhan Kutluer (Prof.Dr., Mar. Ü.); George F. McLean (Prof. Catholic Univ., Washington DC); Ahmet Yaşar Ocak (Prof. Dr., Hacettepe Ü.); Jon Oplinger (Prof. University of Maine at Farmington); Ömer Özsoy (Prof.Dr., Frankfurt U.); Roselie Helena de Souza Pereira (Mestre em Filofia-USP; UNICAMP Brasil); Ekrem Sarıkcıoğlu (Prof.Dr., SDÜ); Hüseyin Sarıoğlu (Prof.Dr., İÜ); Bobby S. Sayyid (Dr. Leeds U.); Mustafa Sinanoğlu (Prof.Dr., 29 Mayıs Ü.); Mahfuz Söylemez (Prof.Dr. İÜ); Necdet Subaşı (Y.Doç.Dr., DİB); Bülent Şenay (Prof.Dr., UÜ); İsmail Taşpınar (Prof.Dr. Mar.Ü.); C. Sadık Yaran (Prof.Dr., OMÜ); Ali Murat Yel (Prof.Dr., Fatih Ü.); Hüseyin Yılmaz (Doç.Dr., YYÜ); Ali İhsan Yitik (Prof. Dr., DEÜ)

* Soyadına göre alfabetik sıra / In alphabetical order

Kapak ve Sayfa Tasarımı / Cover & Page Design

İnan Avcı

Baskı / Publication

Ladin Ofset - İstanbul, Mart 2015

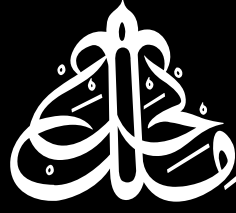
2.Mat. Sit. 3 NB 15 Topkapı İstanbul / İsmail Tüz 0212 501 24 18

Yönetim Yeri / Administration Place

Milel ve Nihal Eğitim, Kültür ve Düşünce Platformu Derneği
Fevzipaşa Cad. Şehit Mehmet Sarper Alus Sok. No: 5, K.: 3, Tel: (0212) 533 97 31 Fatih/İstanbul
www.milelvenihal.org e-posta: dergi@milelvenihal.org

Milel ve Nihal yılda iki sayı olarak altı ayda bir yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir.

Milel ve Nihal'de yayımlanan yazıların bilimsel ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir. Yayımlı dili Türkçe ve İngilizce'dir. Yayımlanan yazıların bütün yayın hakları *Milel ve Nihal*'e ait olup, yayıncının izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz ve elektronik ortama taşınmaz. Yazıların yayımlanıp yayımlanmamasından yayın kurulu sorumludur.

MİLEL VE NİHAL

inanç, kültür ve mitoloji araştırmaları dergisi

ISSN: 1304-5482

Cilt/Volume: 11 Sayı/Number: 1
Ocak – Haziran / January – June 2014